

Scientometric Analysis of Scientific Products in the field of Islamic Civilization

Ali sharafi¹

Ali shaghaghi²

Mohammadreza pashang³

(Received: 23 February 2019; Accepted: 20 September 2019)

Abstract

Aim: This study is a scientometric analysis of scientific products of the Islamic civilization.

Methodology: This is an applied research and done by scientometric approach. The statistical population of the study includes 337 indexed scientific outputs in the field of the Islamic civilization in the Web of Science database during 1986-2018. The data gathering tool is a checklist and information analysis tools are HisCite, VOSviewer, and Excel softwares.

Findings: The findings showed that the process of scientific outputs publishing was ascending with a slight fluctuation in different years, and most of the subjects of the scientific outputs are respectively in the areas of political science, religion, and sociology. Moreover, the United States, Turkey, England and Malaysia, as well as Barilan, Colombia and Ankara universities, and the Journal of Peace Research had the largest publication and citation of scientific outputs. In addition, findings showed that Jonathan Fox had the most article publication among the authors, but the citation collaboration of the authors from countries and organizations is generally lower, and the co-occurrences network of keywords was also more dispersed and the keywords of Islam and Islamic civilization have the most co-occurrences.

Conclusion: The results showed that local citations to scientific outputs are much lower than global citations, and scientific collaboration among countries, organizations, and authors is also lower. Therefore, Islamic civilization policy-makers in different countries, especially Muslim countries, should strengthen and improve scientific cooperation locally and internationally and create the necessary incentives to increase scientific collaboration among authors, countries and organizations.

Keywords: Islam, Islamic civilization, scientometric, citation, co-citation, co-authorship, co-occurrence

1. Ph.D. student of Information and Knowledge Management, Department of Information Science and Knowledge, Tehran University; Master of Science in Central Library of Shahed University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Iran. a.sharafi96@ut.ac.ir

2. M.A, Scientometric, Department of Knowledge and Information Science, Shahed University; Expert of the National Public Libraries Institute, Tehran, Iran. mrpashang@yahoo.com

3. M.A, Department of Knowledge and Information Science, central Library, Shahed University, Tehran, Iran. mrpashang@yahoo.com

تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی در حوزه تمدن اسلامی*

علی شرفی^۱

علی شقاقی^۲

محمد رضا پاشنگ^۳

(صفحات ۳۳-۶۵)

چکیده

هدف: هدف این پژوهش تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی در پایگاه وب آو ساینس است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نوع کاربردی و با رویکرد علم‌سنجی انجام شد. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی تولیدات علمی نمایه شده (۳۳۷ عنوان) در پایگاه وب آو ساینس از سال ۱۹۸۶-۲۰۱۸ است. ابزار گردآوری اطلاعات نیز یادداشت‌برداری و ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات نرم‌افزارهای وُس و یوور، هیس سایت و اکسل می‌باشد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که روند انتشار مقاله‌ها با کمی نوسان در سال‌های مختلف صعودی بوده و بیشترین موضوع‌های مقاله‌ها به ترتیب در حوزه‌های موضوعی علوم سیاسی، مذهب و جامعه‌شناسی است. همچنین کشورهای آمریکا، ترکیه، انگلیس و مالزی و دانشگاه‌های باریلان، کلمبیا و آنکارا و مجله پژوهش صلح بیشترین انتشار و استناد تولیدات علمی را داشته‌اند. علاوه بر این یافته‌ها نشان داد که جاناتان فاکس بیشترین انتشار مقاله را در میان نویسندگان داشته ولی همکاری استنادی نویسندگان کشورها و سازمان‌ها در کل کمتر است و شبکه هم‌رخدادی کلیدواژه‌ها نیز پراکنده‌گی بیشتری داشته و کلیدواژه‌های اسلام و تمدن اسلامی بیشترین هم‌رخدادی را به خود اختصاص داده‌اند.

نتیجه‌گیری: استنادهای محلی به تولیدات علمی بسیار پایین‌تر از استنادهای جهانی بوده و همکاری علمی کشورها، سازمان‌ها و نویسندگان نیز پایین است. لذا، سیاستگذاران تمدن اسلامی در کشورهای مختلف بویژه کشورهای مسلمان باید به تقویت و بهبود همکاری‌های علمی در سطح محلی و بین‌المللی پرداخته و انگیزه‌های لازم برای افزایش تولیدات علمی و همکاری‌های علمی را در بین نویسندگان، کشورها و سازمان‌ها ایجاد کنند.

کلیدواژه‌ها: اسلام، تمدن اسلامی، علم‌سنجی، استناد، هم‌رخدادی، هم‌تألفی، هم‌رخدادی

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۰۴؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۶/۲۹.

۱ دانشجوی دکترای مدیریت اطلاعات و دانش، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تهران؛ کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی دانشگاه شاهد، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
a.sharafi@shahed.ac.ir

۲ کارشناس ارشد علم‌سنجی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شاهد؛ کارشناس نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور، تهران، ایران.
shaghghiali67@gmail.com

۳ کارشناس ارشد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، کتابخانه مرکزی دانشگاه شاهد، تهران، ایران.
mrpashang@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

تمدن اسلامی یکی از قدیمی ترین تمدن‌هایی است که دارای فرهنگ بسیار غنی بوده و هدف اصلی آن ارتقای جایگاه انسان و فرهنگ کرامت انسانی است. یکی از عناصر اصلی پیشرفت جوامع امروزی داشتن فرهنگ غنی می‌باشد. از دیدگاه امام خمینی بالاترین و والاترین عنصری که در موجودیت هر جامعه دخالت دارد، فرهنگ آن جامعه است (غفوری، ۱۳۸۸، ص ۱۳، به نقل از: امام خمینی، ۱۳۷۰، ج ۱۵، ص ۱۶). توجه به فرهنگ اسلامی و تمدن اسلامی یکی از مهمترین ارزش‌های جوامع مسلمان امروزی است و برای رسیدن به رشد و توسعه علمی در زمینه‌های مختلف کمک خواهد کرد و منجر به بهبود سرمایه‌های فرهنگی غنی اسلامی و کاهش نابهنجاری‌های اجتماعی در کشورهای مسلمان خواهد شد (نیازی و شفائی مقدم، ۱۳۹۴، ص ۱۷۲، به نقل از: رشیدپور، ۱۳۸۸، ص ۵۷). بنابراین، برای ارتقای جایگاه تمدن اسلامی و غنی‌سازی فرهنگ نوین اسلام همه مسلمانان جهان باید به توسعه و پیشرفت علمی خود توجه کنند تا بتوانند در مقایسه با فرهنگ‌های جوامع دیگر عقب نمانند.

در آیه ۵۶ سوره روم علم و ایمان در کنار هم آمده‌اند و پیامبر مکرم اسلام (ص) نیز سفارش‌های مکرری به دانش‌افزایی مسلمانان داشته است (اکبری، ۱۳۹۱، ص ۲۰). روایاتی مانند «خداوند نیک‌بختی هر کسی را بخواهد، او را در دین دانا گرداند» (بخاری، ۱۹۸۱م، ج ۱، ص ۲۸، نقل در: اکبری و رضائی، ۱۳۹۴)؛ فرشتگان بال‌های خود را

زیر پای دانشجویان می‌گسترانند» (کلینی، بی‌تا، ج ۱، ص ۳۴، نقل در: اکبری و رضائی، ۱۳۹۴)؛ «دانشمندان وارثان پیامبران‌اند»؛ «نزدیک‌ترین مردم به درجات نبوت، اهل علم و جهاد هستند» (فیض کاشانی، ۱۳۶۱، ص ۱۴-۱۳، نقل در: اکبری و رضائی، ۱۳۹۴) و «خوب پرسیدن نیمی از دانش است» (حرانی، ۱۳۸۷، ص ۹۵) بیانگر اهمیت علم در اسلام و نزد آن حضرت است.

شاید در تاریخ، هیچ دینی به اندازه دین اسلام به تشویق و حمایت از علم و دانش و عالمان و دانشمندان پرداخته باشد و این نکته از بسیاری آیات کتاب الهی و احادیث معصومان این نکته به خوبی روشن می‌گردد. پیامبر (ص) مردم را به کسب دانش و طلب آگاهی فرامی‌خواند و این کار را محترم می‌شمرد که از این جهت با اغلب مصلحان دینی تفاوت‌نمایی داشت (حلبی، ۱۳۶۵، ص ۲۵). مقام معظم رهبری، تمدن نوین اسلامی را به معنای پیشرفت همه جانبه در عرصه فکر، علم، زندگی و معنویت و مجاهده علمی و شکستن مرزهای علم را چراغ راه تمدن اسلامی می‌داند. به اعتقاد ایشان، فردای بدون علم تاریک بوده و چراغ راه تحقق تمدن اسلامی، مجاهده علمی است. علم از دیدگاه ایشان سلطه‌آور است و جامعه صاحب علم را قدرتمند می‌سازد. به تعبیر ایشان علم را باید فراگرفت و به تولید و صدور آن پرداخت و به مصرف آن نباید بسنده کرد. علاوه بر این ایشان تولید علم را به معنای شکستن خط مرز دانش و فتح کردن آفاق جدید، اضافه کردن بر فناوری موجود دنیا و اختراع صد درصد ایرانی دانسته (مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از مهندسان، ۱۳۸۳/۱۲/۵) و رسیدن به اهداف تولید علم را منوط به خودآگاهی و خودباوری جامعه دانشگاهی و علمی کشور می‌داند.

در اندیشه تمدن‌گرایان، تولید علم یکی از بایسته‌های رفع عقب‌ماندگی‌های جهان اسلام و تحقق تمدن نوین اسلامی است. علوانی (۱۳۸۰) خیزش علمی، تولید علم، معرفت و تجربه را برای برپایی تمدن ایمانی ضروری می‌داند (علوانی، ۱۳۷۷، ص ۹۷). تمدن‌سازی نوین اسلامی از بیانات ارزشمند و افق‌های بلند مقام معظم رهبری است که کلید آن علم و بر اثر علم و فناوری است؛ چراکه علم مولد قدرت و ثروت بوده و ملتی که علم ندارد

محکوم به عقب‌ماندگی و ذلت است. ایشان لازمه پیشرفت علمی تمدن‌ساز را جهاد علمی و ایجاد یک نهضت نرم‌افزاری تولید علم می‌دانند (خامنه‌ای، ۱۳۸۹، ص ۲۳، ۱۵ و ۱۶۷، نقل در: غفاری هاشجین و ناصرخاکی، ۱۳۹۵).

از آنجایی که تولید علم در اسلام از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده و تأکیدات بیشتری برای کسب علم و علم‌ورزی شده است، لذا، مسلمانان برای افزایش تولیدات علمی خود باید به سیاست‌گذاری‌های علمی درست در این زمینه اقدام کنند. علم‌سنجی یکی از روش‌های آماری برای سنجش میزان تولیدات علمی در حوزه‌های مختلف علوم جهت سیاست‌گذاری درست علمی در آن‌ها است و مطالعه علم‌سنجی تولیدات علمی در زمینه تمدن اسلام در پایگاه کلاریویت آنالیتیک (تامسون روتترز سابق)^۱ توسط کشورهای مسلمان باعث مشخص شدن خلاءهای موجود در این زمینه شده و سبب خواهد شد دولت‌ها، سازمان‌ها و پژوهشگران آن‌ها بیش از گذشته به این حوزه توجه کنند و از طریق فراهم کردن زیرساخت‌های لازم برای پژوهش‌های این حوزه، و اعمال سیاست‌های تشویقی برای بالا بردن سطح علمی خود، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری درست در این زمینه داشته باشند.

آمارهای موجود در زمینه تولیدات علمی کشورهای مسلمان نشان‌دهنده آن است که همه آن‌ها در طول سال‌های گذشته در تمامی زمینه‌های علمی رشد خوبی داشته‌اند. برای مثال دیدگاه و بینش (۱۳۸۹) در پژوهشی نشان دادند که کشورهای ایران، ترکیه، مصر، مالزی، تونس، الجزایر و پاکستان جزو کشورهای فعال جهان اسلام در زمینه تولیدات علمی حوزه علوم و فناوری نانو بوده‌اند و جمهوری اسلامی ایران بیشترین میزان تولیدات علمی را در این حوزه به خود اختصاص داده و دانشگاه صنعتی شریف پرتولیدترین نهاد در میان سایر نهادهای علمی و پژوهشی جهان اسلام است و کشورهای ترکیه و مصر به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم تولید در این حوزه را داشته‌اند که این واقعیت نه تنها در مورد کمیت آن‌ها مصداق دارد، بلکه در زمینه کیفی نیز می‌توان از این روند فزاینده سخن گفت. به

^۱ Clarivate Analytics (Thomson Reuters)

طوری که در مقایسه میان فیلم‌های تولیدی، نوارهای موسیقی، کتب منتشره، مجلات و روزنامه‌ها، گردهمایی‌ها و غیره در دهه‌های گذشته پیشرفت‌های چشم‌گیری مشاهده شده که به عنوان واقعیتهای انکارناپذیر نمایان است (باباخانی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۹).

همچنین نتایج پژوهش‌های نوری و زارع‌فراشبندی (۱۳۹۱) و اصنافی (۱۳۹۳) در حوزه علوم قرآنی و اسلامی نشان می‌دهند که تولیدات علمی و همکاری علمی میان کشورهای اسلامی در این حوزه کم بوده و نیاز به بررسی و پژوهش دارد. لذا، کشورهای مسلمان برای رشد و ارتقای علمی حوزه تمدن اسلامی نیاز به مطالعه و بررسی منابع علمی این حوزه دارند تا بتوانند به سیاست‌گذاری‌های علمی درست در این زمینه کمک کنند. با جستجو، مطالعه و بررسی‌های انجام شده توسط پژوهشگر مشخص شد که پژوهشی در زمینه مطالعه علم‌سنجی تولیدات علمی تمدن اسلامی انجام نشده است. در نتیجه هدف اصلی این پژوهش مطالعه علم‌سنجی تولیدات علمی تمدن اسلامی برای شناسایی و شناخت حوزه‌های موضوعی مورد مطالعه، نویسندگان و پژوهشگران برتر این حوزه، میزان استناد به این منابع، کشورها و سازمان‌های فعال در این حوزه است تا بتواند به سیاست‌گذاری و مدیریت صحیح و دقیق در زمینه تمدن اسلامی کمک کند.

پرسش‌های پژوهش

۱. روند انتشار و میزان استنادهای محلی و جهانی تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی از سال ۱۹۸۵-۲۰۱۸ در پایگاه وب آو ساینس^۱ چگونه است؟
۲. میزان استنادهای محلی و جهانی به انواع مدارک علمی در حوزه تمدن اسلامی چگونه است؟
۳. بیشترین موضوع‌های تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی کدامند؟
۴. بیشترین حوزه‌های موضوعی تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی در پایگاه وب آو ساینس کدامند؟

^۱ Web of Science

۵. بیشترین کشورهای منتشرکننده تولیدات علمی، میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟
۶. بیشترین سازمان‌های منتشرکننده تولیدات علمی، میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟
۷. بیشترین زبان نگارش تولیدات علمی، میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟
۸. بیشترین نویسندگان تولیدات علمی، میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟
۹. بیشترین مجله‌های منتشرکننده مقاله‌ها، میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟
۱۰. نقشه هم‌رخدادی کلیدواژه‌های تولیدات علمی منتشر شده در پایگاه وب آو ساینس چگونه است؟

پیشینه پژوهش

خاصه، احمدی‌نژاد و حجازی (۱۳۹۱)، به بررسی وضعیت تولیدات علمی در حوزه قرآنی بین سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۱۱ در پایگاه اطلاعاتی ISI پرداخت و نشان داد که دانشگاه میشیگان و دانشگاه پادشاه سعودی در رتبه‌های اول و دوم قرار دارند. همچنین روند تولیدات علمی نیز از سال ۲۰۰۵ به بعد صعودی بوده و سهم ایران از تولیدات علمی جهان در حوزه قرآنی، تنها ۱۵ مدرک است که معادل ۵/۱۴ درصد از کل تولیدات علمی این حوزه می‌باشد.

نوری و زارع‌فراشبندی (۱۳۹۱)، نیز در پژوهشی به بررسی عملکرد پژوهشگران مسلمان در نشر مقالات موجود مرتبط با قرآن کریم در حوزه پزشکی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس از نظر کمیت و میزان استناد به آنها پرداختند و نشان دادند که کل استنادات صورت گرفته به ۷۷ مقاله جامعه پژوهش، ۱۸۰ مورد بوده و بیشترین استنادها به مقالات

مورد بررسی، به ترتیب مربوط به سال‌های ۲۰۰۹ با ۳۲ مورد، ۲۰۰۸ با ۲۷ مورد، و ۲۰۱۰ با ۲۵ مورد است. همچنین بیشترین تعداد مقالات در این حوزه در مجله‌های مطالعات زبان سامی، حقوق و پزشکی منتشر شده‌اند. علاوه بر این تعداد مقالات مربوط به تعلیم قرآن در حوزه پزشکی در پایگاه اسکوپوس بسیار اندک است و پژوهشگران مسلمان آنچنان که باید و شاید در تحقیقات خود از قرآن بهره نگرفته‌اند یا پژوهش‌های انجام شده را در سطح بین‌المللی منتشر نکرده‌اند.

همچنین میرحق‌جو (۱۳۹۲)، با بررسی مقاله‌های نشریه «مطالعات قرآنی» نشان داد که نیمی از مقالات، تک‌نویسنده و نیمی دیگر در قالب همکاری علمی نوشته شده‌اند و دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت بیشترین تولید مقاله را داشته و مهدی ممتحن فعال‌ترین نویسنده در این نشریه است. در پژوهشی دیگر زنگی‌شاه، سهیلی و احمدی (۱۳۹۳)، با بررسی تحلیل استنادی و هم‌نویسندگی پژوهشگران حوزه اسلام و علوم قرآنی در پایگاه وب‌آو ساینس بین سال‌های ۱۹۹۳-۲۰۱۲ و ترسیم ساختار علمی این حوزه نشان دادند که همکاری علمی میان نویسندگان این حوزه ضعیف است.

علاوه بر این، اصنافی (۱۳۹۳)، نیز در پژوهشی به میزان مقالات تولیدی با عنوان «شعیه»، در پایگاه وب‌آو ساینس طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۴ پرداخت و نشان داد که پژوهش‌های کمتری در این زمینه در سطح بین‌المللی انجام شده و سهم کشورهای اسلامی و کارشناسان دینی در تولید مقاله کمتر است.

کرامت‌فر، نوروزی چاکلی و اسپرین (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان کمیت یا کیفیت؟: ارزیابی تطبیقی تولید علم ایران، ترکیه و مالزی طی سال‌های ۲۰۱۳-۱۹۹۶ پرداختند و نشان دادند که بر مبنای تعداد تجمعی مدارک و استنادات، ترکیه در رتبه اول، ایران دوم و مالزی در رتبه سوم قرار دارند. با این وجود از سال ۲۰۱۱ براساس تعداد تولیدات علمی و نیز میانگین نرخ رشد سالیانه در سراسر دوره، ایران در رتبه نخست قرار گرفته است. همچنین بر مبنای شاخص هرش^۱ و تعداد مجلات نمایه شده در اسکوپوس به

^۱ Hirsch index

ترتیب کشورهای ترکیه، ایران و مالزی قرار دارند. براساس شاخص رتبه‌بندی مجلات علمی به ترتیب ایران، ترکیه و مالزی در رتبه‌های اول تا سوم جای گرفته‌اند. علاوه بر این یافته‌ها نشان داد که کمیت تولید علم کشور و سرعت آن قابل توجه است، اما این مقادیر با توجه به جمعیت، چندان مطلوب نیست و بررسی شاخص‌های تعیین کیفیت نیز نشان از رشد کیفیت تولیدات و مجلات علمی ایران در مقایسه با کشور ترکیه دارد.

پژوهش سمسار، سمسار و کریمی (۱۳۹۴)، با عنوان مدل‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی به کمک شبکه‌سازی اجتماعی نشان داد، جریان تمدن نوین اسلامی دارای ویژگی‌های حرکتی شامل اصلاح‌گری، مردمی بودن، نوگرایی، انعطاف‌پذیری، اتکاء به خرد جمعی، تاثیر و تاثر در سطح جهانی (سطح یک)، آرمان‌گرایی، تقید به اصول (سطح دو) و جایگاه رهبری (سطح سه) می‌باشد. با توجه به تاثیر این ویژگی‌های نه گانه بر جریان، الگوریتم مسیریابی چشمه، مناسب‌ترین مدل برای شبیه‌سازی، شیوه حرکتی تمدن نوین اسلامی است. بر مبنای تحلیل مدل چشمه، حرکت انقلاب اسلامی ایران در مسیر تحقق این تمدن، با چالش گران‌روی یا ضعف سرعت و وسعت اثرگذاری ویژگی‌های سطح یک مواجه است که برای روان‌سازی این جریان، شبکه‌سازی اجتماعی مناسب‌ترین سازوکار می‌باشد. همچنین در پژوهش دیگری طاهری و نوروزی (۱۳۹۶)، با عنوان تحلیل تمدن اسلامی در رویکردهای توصیفی و هنجاری، مطالعه در مباحث تمدنی را دست‌کم با دو رویکرد امکان‌پذیر دانستند: نخست، رویکردی توصیفی است که محقق با نگاهی تاریخی، عینی و مصداقی به تبیین چیستی تمدن می‌پردازد. دوم، رویکردی هنجاری و پیشینی که طی آن پژوهشگر به چگونگی تحقق تمدن و بایسته‌های آن همت می‌گمارد. به نظر می‌رسد که رویکرد دوم، با تمدن نوین اسلامی هماهنگ‌تر است. رویکرد اول، تقلیل تمدن به نمادها و گزارش از آن بوده و حال آنکه اساس تمدن، تفکر است.

در پژوهشی دیگر برزویی و فیض‌آبادی (۱۳۹۷)، با عنوان ظرفیت‌شناسی رویکرد راهبردی و آینده‌نگارانه به آموزه مهدویت در بستر تمدن نوین اسلامی نشان دادند که بیشترین ظرفیت تمدنی رویکرد راهبردی و آینده‌نگارانه به ترتیب اولویت در نظام‌های

دانشی و فناوری، اجتماعی، سیاسی و حقوقی، معنوی و عبادی، تربیتی و اخلاقی، فرهنگی و هنری، ارتباطی و اقتصادی جهت حرکت به سمت تمدن زمینه‌ساز ظهور (تمدن نوین اسلامی)، بروز و ظهور خواهند داشت.

علاوه بر این قاضی‌زاده، سهیلی و خاصه (۱۳۹۷)، با ترسیم ساختار دانش در پژوهش‌های علوم قرآن و حدیث ایران با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی نشان دادند که کلیدواژه‌های «قرآن»، «نهج‌البلاغه» و «امام علی (ع)» پر تکرارترین کلیدواژه‌ها در پژوهش‌های حوزه قرآن و حدیث بوده‌اند. همچنین نشان دادند که عدم وجود برخی مفاهیم کلیدی قرآنی نظیر اخلاق اسلامی، فلسفه و مکاتب فلسفه اسلامی، سیره نبوی و سیر تاریخی نظرات عالمان و اندیشمندان اسلامی، می‌تواند حاکی از توجه کمتر پژوهشگران به این حوزه بوده باشد.

مطالعه پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی در پایگاه وب آو ساینس علی‌رغم روند صعودی خود از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و پژوهش‌های بسیار کمی در این حوزه انجام شده است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر، مطالعه علم‌سنجی تولیدات علمی در پایگاه وب آو ساینس است تا بتواند با سیاست‌گذاری‌های علمی درست زمینه بهبود تولیدات علمی و استفاده بهتر از آن‌ها را فراهم کند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی با رویکرد تحلیل محتوا و علم‌سنجی است. جامعه آماری تحقیق نیز تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی (۳۳۷ عنوان) نمایه شده در پایگاه وب آو ساینس از سال ۱۹۸۶-۲۰۱۸ بوده که در تاریخ ۳۰ ژانویه ۲۰۱۹ از این پایگاه استخراج شده است. برای گردآوری اطلاعات به بخش جستجوی پیشرفته پایگاه وب آو ساینس مراجعه شد، بدین صورت که از قسمت جستجوی پیشرفته پایگاه اطلاعاتی وب آو ساینس و محدود کردن جستجو به موضوع TS=Islamic civilization تعداد ۳۳۷ مدرک بازیابی

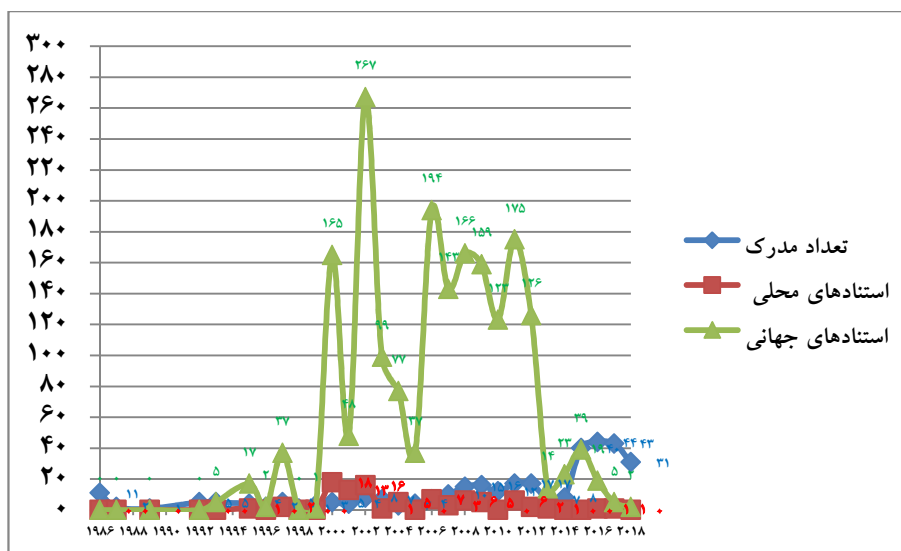
شد که اطلاعات آن‌ها از طریق بخش Analyze Results و Save to other file format به صورت Full Record and Cited References و Plain Text ذخیره گردید. در مرحله بعد، از عنوان، موضوع، چکیده و کلیدواژه‌های مقاله‌ها، اطلاعات مربوطه گردآوری استخراج شد. همچنین برای بدست آوردن تعداد و درصد استنادهای محلی^۱ (تعداد کل استنادهای دریافتی مقاله‌ها از منابع کتابشناختی استناد شده در خود مقاله‌ها) و استنادهای جهانی^۲ (تعداد کل استنادهای دریافتی مقاله‌ها از مجموعه وب آو ساینس) براساس سال، نویسنده، کشور، مجله، نوع مدرک، زبان و کلیدواژه‌ها از نرم‌افزار HisCite و برای ترسیم نقشه‌های هم‌استنادی، هم‌رخدادی واژگان و هم‌تألفی از نرم‌افزار VOSviewer استفاده شد. برای جلوگیری از حجیم شدن پژوهش حاضر، فقط برای ۲۰ سازمان، نویسنده، مجله و موضوعی که بیشترین استناد و انتشار مقاله را داشتند، جدول یا نمودار مربوطه بوسیله نرم‌افزار اکسل طراحی گردید و برای نویسندگان، سازمان‌ها و کشورهایی که حداقل ۲۰ بار مورد استناد قرار گرفته بوند نقشه ترسیم شد.

یافته‌های پژوهش

پرسش اول: روند انتشار و میزان استنادهای محلی و جهانی تولیدات علمی از سال ۱۹۸۵-۲۰۱۸ در پایگاه وب آو ساینس چگونه است؟

^۱ - Total Local Citation Score

^۲ - Total Global Citation Score

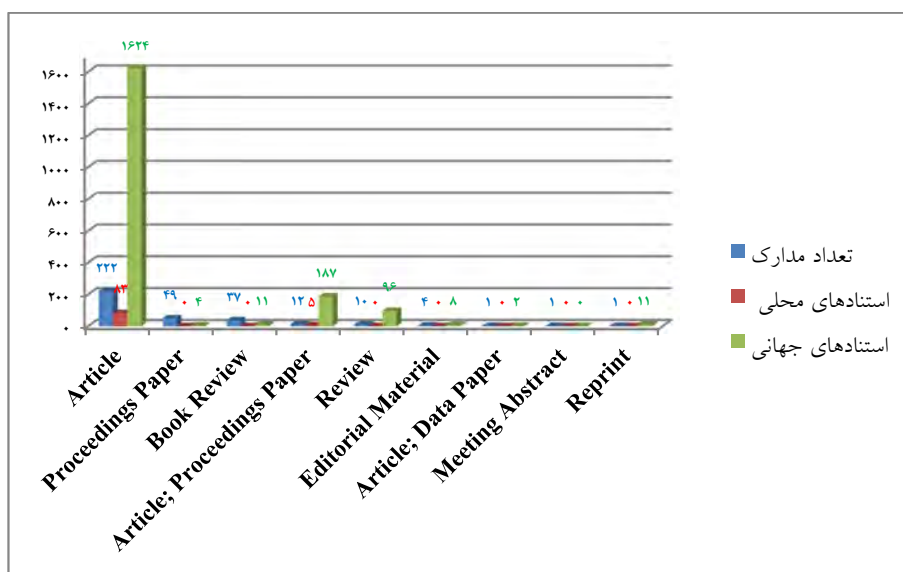

نمودار ۱. روند انتشار و استناد تولیدات علمی تمدن اسلامی از سال ۱۹۸۶-۲۰۱۸

یافته‌های نمودار شماره ۱ نشان می‌دهد که بیشترین تولید علمی در سال ۲۰۱۶ با ۴۴ عنوان و کمترین آن با ۱ عنوان در سال‌های ۱۹۸۹ و ۱۹۹۸ بوده است و بعد از انتشار ۱۱ مقاله در سال ۱۹۸۶ در سال‌های بعد از آن تولیدات علمی روند نزولی داشته‌اند و روند انتشار تولیدات علمی تمدن اسلامی در پایگاه وب آو ساینس نوسانات زیادی دارد و از سال ۲۰۱۴ به بعد نسبت به سال‌های دیگر هم روند صعودی داشته و هم از رشد قابل توجهی برخوردار بوده است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند که بیشترین استادهای محلی به تولیدات علمی تمدن اسلام به ترتیب با ۱۸، ۱۶ و ۱۳ استناد در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ انجام شده و بیشترین استادهای جهانی نیز به ترتیب با ۲۶۷، ۱۹۴ و ۱۷۵ استناد در سال‌های ۲۰۰۲، ۲۰۰۶ و ۲۰۱۱ انجام شده است. علاوه بر این، یافته‌ها حاکی از آن است که تعداد استادهای محلی به مدارک منتشر شده نسبت به استادهای جهانی بسیار پایین بوده و تعداد استنادها و تعداد مدارک نیز به لحاظ کمی بسیار با هم فاصله دارند، به طوری که استادهای سال ۲۰۰۲ که در آن ۶ مدرک منتشر شده است، نسبت به سال ۲۰۱۶ که ۴۴ مدرک در آن منتشر شده فاصله بسیار زیادی دارند که شاید بتوان دلیل آن را در اشتهار و

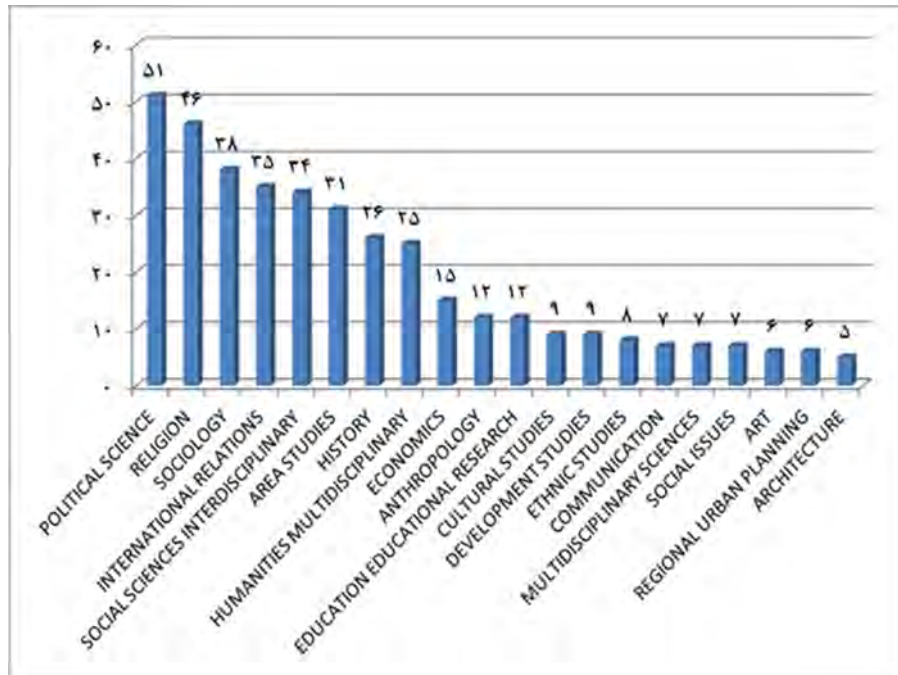
اعتبار نویسندگان، مؤسسات و کشورهای منتشر کننده مدارک، اهمیت، اعتبار و کیفیت مدارک منتشر شده در سال ۲۰۰۲ دانست.

پرسش دوم: میزان استادهای محلی و جهانی به انواع مدارک علمی تمدن اسلامی چگونه است؟

نمودار ۲. تعداد استندهای محلی و جهانی انواع مدارک علمی

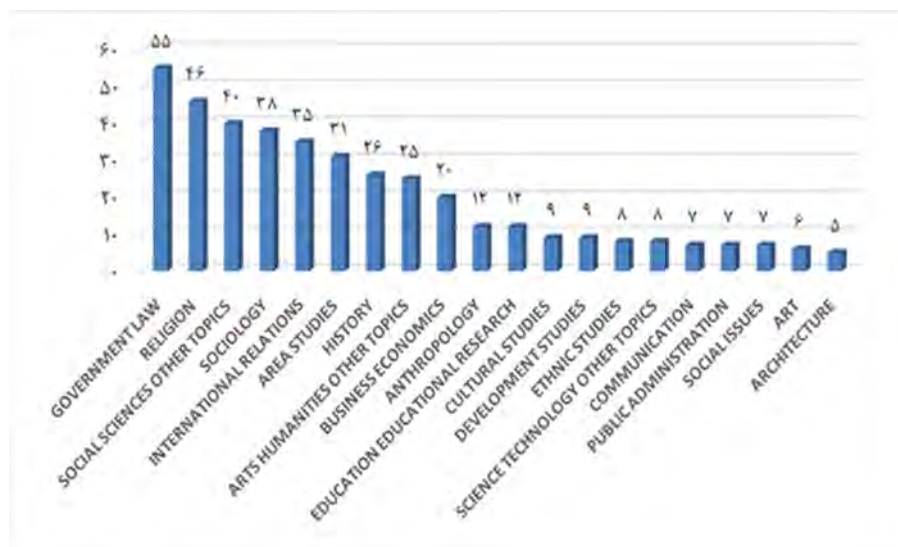
یافته‌های نمودار شماره ۲ نشان می‌دهد که مقاله‌های علمی - پژوهشی نسبت به دیگر انواع مدارک منتشر شده در پایگاه وب آو ساینس استندهای محلی و جهانی بیشتری داشته‌اند و استندهای محلی مدارک نسبت به استندهای جهانی بسیار پایین است. پرسش سوم: بیشترین موضوع‌های تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی کدامند؟

نمودار ۳. موضوع‌های تولیدات علمی

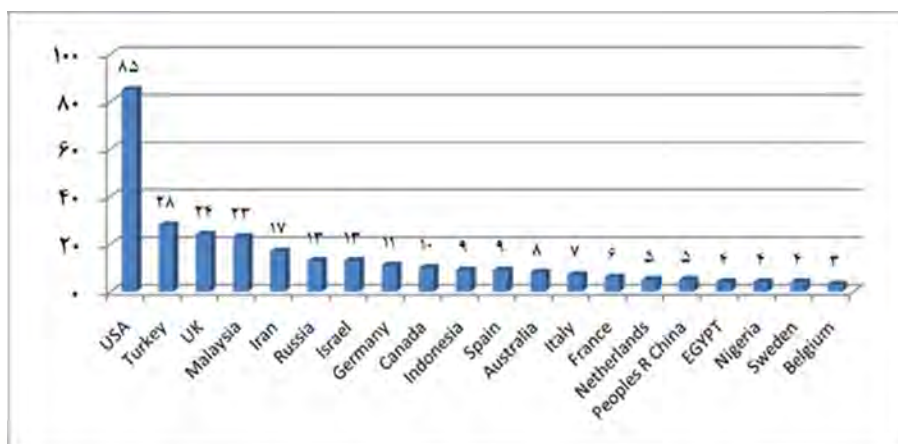
یافته‌های نمودار شماره ۳ نشان می‌دهد که بیشترین موضوعات تمدن اسلامی به ترتیب در زمینه‌های علوم سیاسی، مذهب، جامعه‌شناسی، روابط بین‌الملل و در حوزه‌های میان‌رشته‌ای علوم اجتماعی است.

پرسش چهارم: بیشترین حوزه‌های موضوعی تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی کدامند؟

نمودار ۴. حوزه‌های موضوعی تولیدات علمی

نمودار شماره ۴ نشان می‌دهد که بیشترین حوزه‌های موضوعی مدارک منتشر شده در پایگاه وب آو ساینس به ترتیب مربوط به موضوع‌های قانون دولت، مذهب، علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی و روابط بین‌الملل است. پرسش پنجم: بیشترین کشورهای منتشرکننده مقاله‌ها و میزان استناد و همکاری علمی آنها چگونه است؟

نمودار ۵. کشورهای منتشرکننده تولیدات علمی

براساس یافته‌های نمودار شماره ۵ بیشتر مدارک علمی منتشر شده تمدن اسلامی در پایگاه وب آو ساینس به ترتیب با ۸۵، ۲۸، ۲۴، ۲۳، ۱۷ و ۱۳ عنوان مربوط به کشورهای آمریکا، ترکیه، انگلیس، مالزی، ایران و روسیه است.

استنادهای محلی و جهانی به کشورهای منتشرکننده مقاله‌ها

جدول ۱. میزان استنادهای محلی و جهانی تولیدات علمی براساس کشور

کشور	تعداد مدرک	تعداد استنادهای محلی	کشور	تعداد مدرک	تعداد استنادهای جهانی
USA	۶۶	۴۹	USA	۶۶	۸۳۱
Unknown	۵۲	۱۷	Unknown	۵۲	۵۱۱
Israel	۱۱	۱۳	UK	۲۵	۱۸۸
UK	۲۵	۵	Israel	۱۱	۱۰۵
Egypt	۳	۲	Canada	۹	۹۰
Australia	۸	۱	Egypt	۳	۵۹
Belgium	۳	۱	Netherlands	۵	۵۷
Germany	۱۰	۱	Malaysia	۲۳	۵۶
Netherlands	۵	۱	Germany	۱۰	۴۲
Turkey	۲۶	۱	Belgium	۳	۲۶
Albania	۱	۰	Ireland	۲	۲۲
Austria	۱	۰	Hungary	۳	۲۶
Bangladesh	۲	۰	Sweden	۴	۲۰
Bosnia & Herceg	۳	۰	France	۵	۱۷
Botswana	۱	۰	New Zealand	۳	۱۷
Brazil	۱	۰	Italy	۷	۱۴
Brunei	۱	۰	Kuwait	۳	۱۳
Bulgaria	۱	۰	Turkey	۲۶	۱۳
Canada	۹	۰	Australia	۸	۱۰
Denmark	۱	۰	Brazil	۱	۱۰

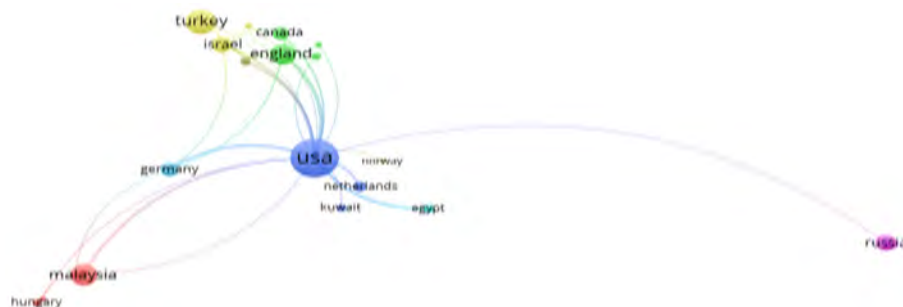
یافته‌های جدول شماره ۱، نشان می‌دهد که کشورهای آمریکا، رژیم صهیونیستی و انگلیس به ترتیب با ۴۹، ۱۳ و ۵ استناد بیشترین استندهای محلی و کشورهای آمریکا، انگلیس و رژیم صهیونیستی به ترتیب با ۸۳۱، ۱۸۸ و ۱۰۵ استناد بیشترین استندهای جهانی را دریافت کرده‌اند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند براساس خروجی نرم‌افزار هیس‌سایت ۵۲ مدرک توسط نویسندگان و سازمان‌هایی منتشر گردیده که کشور آن‌ها ناشناخته بوده و استندهای زیادی هم دریافت کرده‌اند. علاوه بر این جایگاه کشورها به لحاظ تعداد مدرک و استناد بسیار متفاوت است، برای مثال اسرائیل با ۱۱ مدرک، ۱۰۵ استناد جهانی دریافت کرده، ولی مالزی با ۲۳ مدرک ۵۶ استناد دریافت کرده است که مقایسه آن‌ها نشان می‌دهد میزان دریافت استناد بستگی به اعتبار، کیفیت، محتوای غنی، نویسندگان، سازمان‌ها و کشورهای برتر منتشرکننده مدارک علمی دارد.

نقشه هم‌تألفی کشورها

نقشه ۱. هم‌تألفی کشورهای منتشرکننده تولیدات علمی

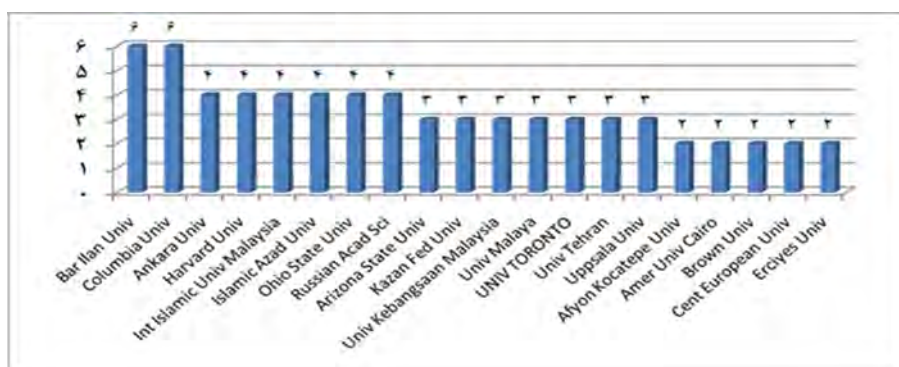
یافته‌های نقشه شماره ۱ نشان می‌دهد که کشور آمریکا هسته اصلی هم‌تألفی کشورها با یکدیگر بوده و براساس میزان استندهای دریافتی، بیشترین رابطه هم‌تألفی را با کشورهای دیگر دارد و کشورهای انگلیس و مالزی نیز دارای هم‌تألفی خوبی با کشورهای دیگر هستند. همچنین کشورها با رنگ‌های مختلف در خوشه‌های متفاوتی قرار گرفته‌اند که نشان دهنده همکاری علمی آن‌ها در حوزه‌های موضوعی مختلف است.

نقشه ۲. استناد کشورهای منتشرکننده تولیدات علمی

براساس یافته‌های نقشه شماره ۲، کشور آمریکا در مرکز نقشه استنادی کشورهای منتشرکننده مقاله‌ها قرار دارد و کشورهای انگلیس، ترکیه و مالزی نیز به لحاظ دریافت استناد رابطه استنادی بهتری با کشورهای دیگر دارند.

پرسش ششم: بیشترین سازمان‌های منتشرکننده مقاله‌ها و میزان استناد و همکاری علمی آن‌ها چگونه است؟

نمودار ۶. سازمان‌های منتشرکننده تولیدات علمی

یافته‌های نمودار شماره ۶ نشان می‌دهد که دانشگاه‌های بار ایلان^۱، کلمبیا، آنکارا، هاروارد و دانشگاه اسلامی بین‌المللی مالزی هر کدام به ترتیب با ۶ و ۴ عنوان مدرک بیشترین انتشار مدرک را داشته‌اند.

¹ Bar-Ilan University

استندهای محلی و جهانی سازمانها

جدول ۲. میزان استندهای محلی و جهانی تولیدات علمی براساس سازمان

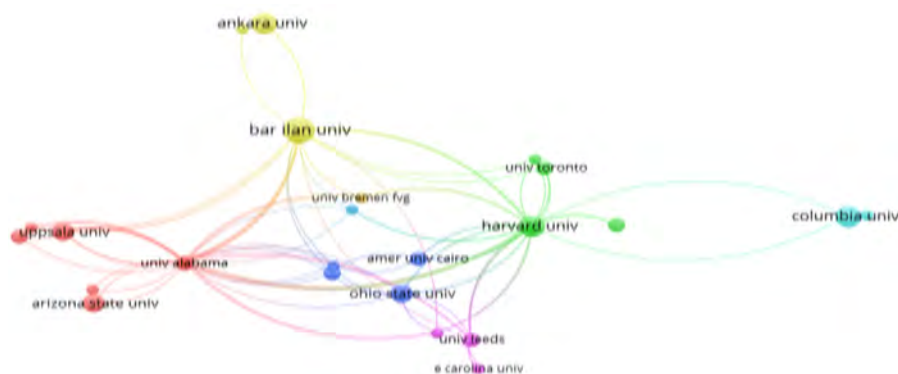
تعداد استندهای جهانی	تعداد مدرک	سازمان	تعداد استندهای محلی	تعداد مدرک	سازمان
۱۷۵	۶	Bar Ilan Univ	۱۸	۲	Univ Alabama
۱۴۵	۲۲	Unknown	۱۸	۱	Yale Univ
۱۲۷	۲	Univ Alabama	۱۷	۶	Bar Ilan Univ
۱۲۷	۱	Yale Univ	۱۳	۴	Harvard Univ
۱۱۸	۶	Columbia Univ	۱۳	۱	Univ Michigan
۱۱۱	۴	Harvard Univ	۷	۲۲	Unknown
۸۲	۱	Univ Michigan	۴	۱	E Carolina Univ
۶۵	۲	Amer Univ Cairo	۴	۲	George Mason Univ
۶۵	۴	Ohio State Univ	۲	۲	Amer Univ Cairo
۵۶	۱	E Carolina Univ	۲	۴	Ohio State Univ
۵۳	۱	OWW Consulting	۲	۲	Univ Sussex
۵۳	۱	Univ Bath	۲	۲	Wake Forest Univ
۵۳	۱	Zinkin Ettinger Consulting Sdn Bhd	۱	۲	Afyon Kocatepe Univ
۵۰	۱	CUNY Bernard M Baruch Coll	۱	۱	American Univ
۴۸	۲	George Mason Univ	۱	۱	Brandeis Univ
۴۲	۱	Trent Univ	۱	۱	Brunel Univ
۳۹	۱	Brunel Univ	۱	۶	Columbia Univ
۳۹	۱	London Metropolitan Univ	۱	۱	CUNY Bernard M Baruch Coll
۳۸	۱	Williams Coll	۱	۱	Deakin Univ
۳۶	۲	Brown Univ	۱	۱	Delhi Policy Grp

یافته‌های جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که دانشگاه‌های آلباما^۱ و یال^۲ هر کدام با ۱۸ و دانشگاه‌های بار ایلان، هاروارد و میشیگان به ترتیب با ۱۷ و ۱۳ استناد بیشترین استناد

1 Alabama

2 Yale

نقشه استنادی سازمان‌ها

نقشه ۵. استناد سازمان‌های منتشرکننده تولیدات علمی

یافته‌های نقشه شماره ۵ نشان می‌دهد که دانشگاه‌های هاروارد، بارایلان، آلاباما، اوهایو و کلمبیا بیشترین استناد و رابطه استنادی را با سازمان‌های دیگر داشته‌اند و نقشه استنادی سازمان‌ها، دارای پراکندگی زیادی بوده که نشان‌دهنده استناد کمتر سازمان‌ها به یکدیگر است.

پرسش هفتم: بیشترین تولیدات علمی به چه زبان‌هایی منتشر شده‌اند و میزان استنادهای محلی و جهانی آن‌ها چقدر است؟

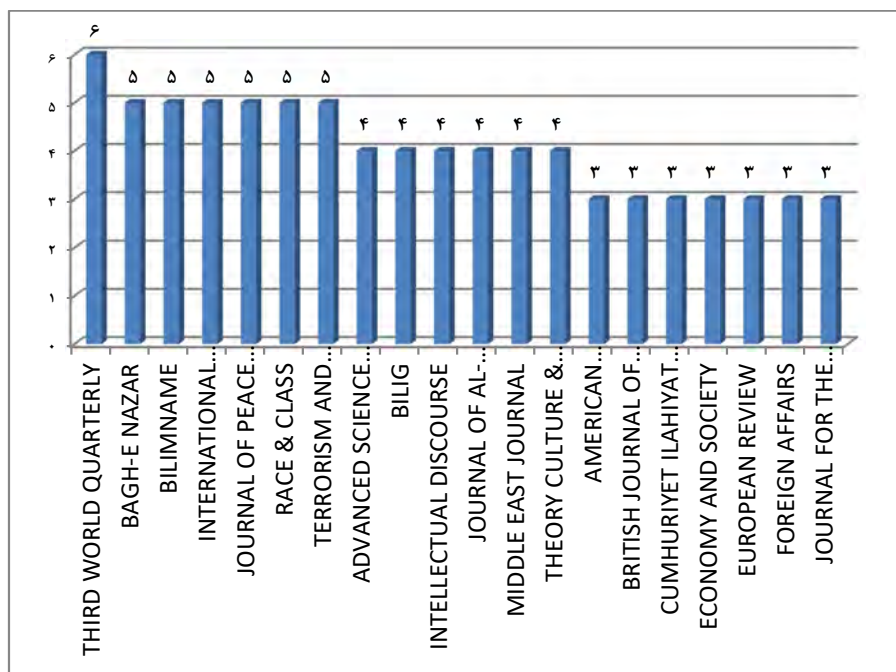
جدول ۳. میزان استنادهای محلی و جهانی تولیدات علمی براساس زبان

زبان	تعداد مدرک	درصد	تعداد استنادهای محلی	درصد	تعداد استنادهای جهانی	درصد
English	۲۸۵	۸۴,۵۷	۸۸	۱۰۰	۱۹۳۴	۹۹,۵۴
Turkish	۱۷	۵,۰۴	۰	۰	۳	۰,۱۵
French	۷	۲,۰۸	۰	۰	۱	۰,۰۵
Russian	۶	۱,۷۸	۰	۰	۰	۰
Spanish	۵	۱,۴۸	۰	۰	۱	۰,۰۵
Arabic	۴	۱,۱۹	۰	۰	۰	۰
German	۴	۱,۱۹	۰	۰	۰	۰
Malay	۳	۰,۸۹	۰	۰	۰	۰
Chinese	۱	۰,۳۰	۰	۰	۰	۰

زبان	تعداد مدرک	درصد	تعداد استنادهای محلی	درصد	تعداد استنادهای جهانی	درصد
Croatian	۱	۰,۳۰	۰	۰	۰	۰
Czech	۱	۰,۳۰	۰	۰	۴	۰,۲۱
Italian	۱	۰,۳۰	۰	۰	۰	۰
Portuguese	۱	۰,۳۰	۰	۰	۰	۰
Rumanian	۱	۰,۳۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۳۳۷	۱۰۰	۸۸	۱۰۰	۱۹۴۳	۱۰۰

یافته‌های جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که بیشترین زبان نگارش مدارک علمی در پایگاه استنادی کلریوت آنالیتیک زبان انگلیسی بوده و تعداد بیشترین تعداد استنادهای محلی و جهانی متعلق به این زبان است.

پرسش هشتم: بیشترین مجله‌های منتشرکننده مقاله‌ها کدامند و میزان استناد و همکاری علمی آن‌ها چگونه است؟

نمودار ۲. مجلات منتشرکننده تولیدات علمی

نمودار شماره ۷ نشان می‌دهد که مجله‌های THIRD WORLD QUARTERLY, BAGH-E NAZAR, BILIMNAME, INTERNATIONAL SOCIOLOGY و JOURNAL OF PEACE RESEARCH بیشترین تعداد مدرک را منتشر کرده‌اند.

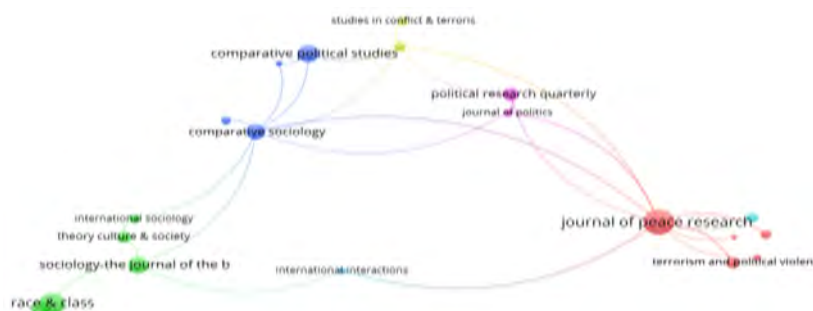
استنادهای محلی و جهانی مجله‌ها

جدول ۴. میزان استنادهای محلی و جهانی تولیدات علمی براساس نوع منبع

تعداد استادهای جهانی	تعداد مدرک	مجله‌ها	تعداد استادهای محلی	تعداد مدرک	مجله‌ها
۲۱۴	۵	JOURNAL OF PEACE RESEARCH	۳۸	۵	JOURNAL OF PEACE RESEARCH
۱۵۰	۵	RACE & CLASS	۱۳	۱	COMPARATIVE SOCIOLOGY
۱۴۱	۳	AMERICAN ANTHROPOLOGIST	۴	۲	COMPARATIVE POLITICAL STUDIES
۹۷	۲	COMPARATIVE POLITICAL STUDIES	۴	۲	POLITICAL RESEARCH QUARTERLY
۹۴	۲	SOCIOLOGY-THE JOURNAL OF THE BRITISH...	۴	۲	PUBLIC CHOICE
۸۲	۱	COMPARATIVE SOCIOLOGY	۴	۶	THIRD WORLD QUARTERLY
۸۰	۶	THIRD WORLD QUARTERLY	۳	۵	RACE & CLASS
۶۴	۲	PUBLIC CHOICE	۲	۲	MILLENNIUM-JOURNAL OF INTERNATIONAL
۵۶	۲	POLITICAL RESEARCH QUARTERLY	۲	۲	SOCIOLOGY-THE JOURNAL OF THE BRITISH...
۵۳	۱	JOURNAL OF BUSINESS ETHICS	۲	۲	WORLD DEVELOPMENT
۵۰	۲	MILLENNIUM-JOURNAL OF INTERNATIONAL	۱	۳	AMERICAN ANTHROPOLOGIST
۴۶	۵	TERRORISM AND POLITICAL VIOLENCE	۱	۳	ECONOMY AND SOCIETY
۴۳	۴	THEORY CULTURE & SOCIETY	۱	۳	FOREIGN AFFAIRS
۲۸	۲	SLAVIC REVIEW	۱	۱	FOREIGN POLICY ANALYSIS
۳۵	۱	AMERICAN SOCIOLOGICAL REVIEW	۱	۳	JOURNAL FOR THE SCIENTIFIC STUDY OF...
۳۴	۱	CURRENT SOCIOLOGY	۱	۱	JOURNAL OF ETHNIC AND MIGRATION STUDIES
۳۳	۱	SOCIAL INDICATORS RESEARCH	۱	۲	JOURNAL OF HISTORICAL GEOGRAPHY
۳۲	۳	JOURNAL FOR THE SCIENTIFIC STUDY OF RELIGION	۱	۱	JOURNAL OF POLITICS
۳۱	۱	INTERNATIONAL POLITICAL SCIENCE REVIEW	۱	۴	MIDDLE EAST JOURNAL
۲۹	۲	ANNALS OF THE AMERICAN ACADEMY OF...	۱	۱	SOCIAL INDICATORS RESEARCH

جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که مجله پژوهش صلح، جامعه‌شناسی مقایسه‌ای و

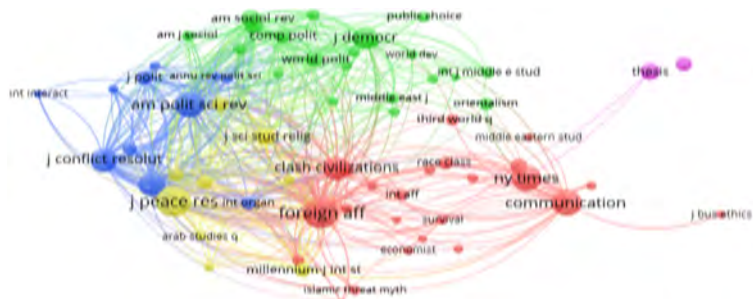
نقشه استنادی مجله‌ها

نقشه ۷. استناد منابع منتشر کننده تولیدات علمی

یافته‌های نقشه شماره ۷ نشان می‌دهد که مجله‌های پژوهش صلح، جامعه‌شناسی مقایسه‌ای و مطالعات سیاسی مقایسه‌ای ضمن دریافت بیشترین استناد، هسته اصلی استناد مجله‌های دیگر به حساب می‌آیند و نقشه استنادی مجله‌ها پراکندگی بیشتری دارد و منسجم نیست.

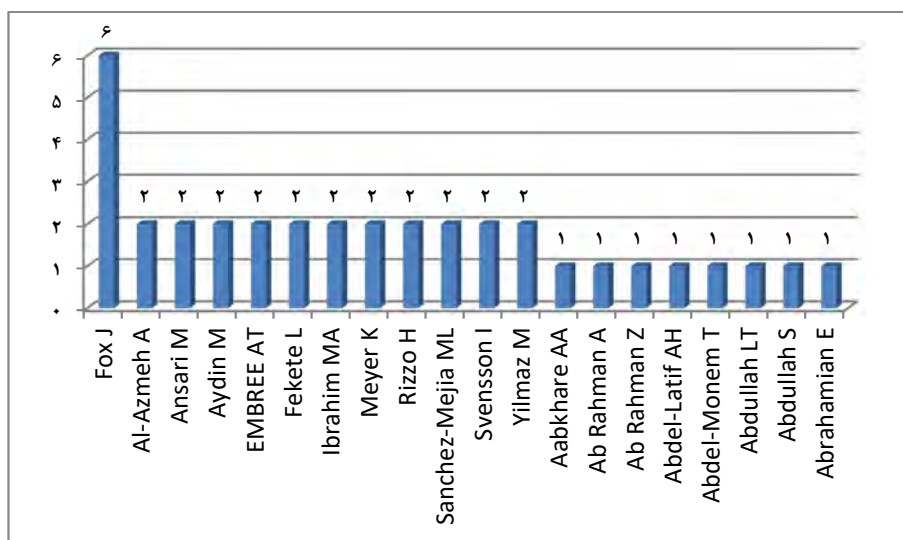
نقشه هم‌استنادی مجله‌ها

نقشه ۸. هم‌استنادی مجله‌های منتشرکننده تولیدات علمی

یافته‌های نقشه شماره ۸ نشان می‌دهد که مجله‌های جنگ‌های خارجی، ارتباطات و دموکراسی ضمن داشتن بیشترین ارتباط استنادی هسته اصلی هم‌استنادی مجله‌ها با یکدیگر هستند و نقشه هم‌استنادی مجله‌ها نسبت به نقشه استنادی آن‌ها از پراکندگی کمتری برخوردار بوده و نسبت به آن منسجم است.

پرسش نهم: بیشترین نویسندگان و میزان استندهای محلی و جهانی به تولیدات علمی حوزه تمدن اسلامی کدامند؟

نمودار ۸. نویسندگان منتشر کننده تولیدات علمی

یافته‌های نمودار شماره ۸ نشان می‌دهد که جاناتان فاکس^۱ با انتشار ۶ مقاله بیشترین تولید مقاله را داشته است و ۱۱ نفر از نویسندگان ۲ عنوان مقاله و بقیه آنها فقط یک مقاله منتشر کرده‌اند.

¹ Janatan Fax

استندهای محلی و جهانی نویسندگان

جدول ۵. تعداد استندهای محلی و جهانی برترین نویسندگان

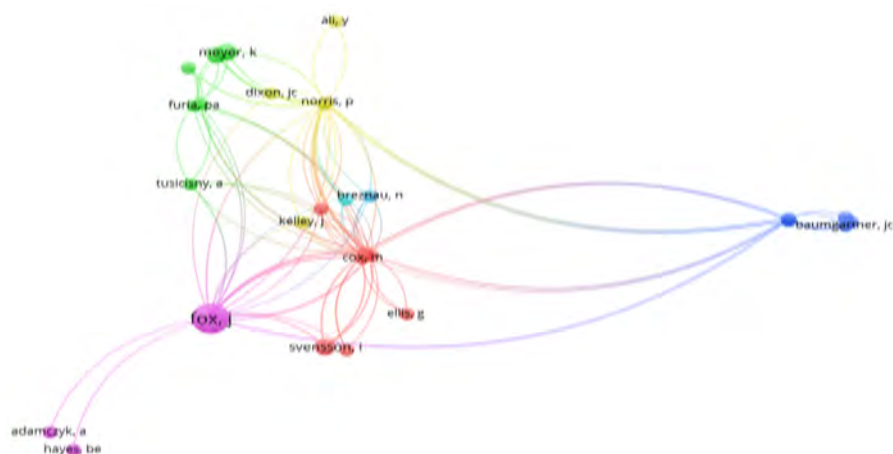
نویسندگان	تعداد مدرک	تعداد استندهای محلی	نویسندگان	تعداد مدرک	تعداد استندهای جهانی
Cox M	۱	۱۸	Fox J	۶	۱۷۵
Oneal JR	۱	۱۸	Cox M	۱	۱۲۷
Russett BM	۱	۱۸	Oneal JR	۱	۱۲۷
Fox J	۶	۱۷	Russett BM	۱	۱۲۷
Inglehart R	۱	۱۳	Mamdani M	۱	۱۱۸
Norris P	۱	۱۳	Fekete L	۲	۱۰۳
Tusicisny A	۱	۵	Inglehart R	۱	۸۲
Baumgartner JC	۱	۴	Norris P	۱	۸۲
Francia PL	۱	۴	Meyer K	۲	۶۵
Morris JS	۱	۴	Rizzo H	۲	۶۵
Rowley CK	۱	۴	Baumgartner JC	۱	۵۶
Smith N	۱	۴	Francia PL	۱	۵۶
Abdel-Latif AH	۱	۲	Morris JS	۱	۵۶
Browers M	۱	۲	Williams G	۱	۵۳
Fekete L	۲	۲	Zinkin J	۱	۵۳
Meyer K	۲	۲	Abdel-Latif AH	۱	۵۲
Petito F	۱	۲	Abrahamian E	۱	۵۰
Rizzo H	۲	۲	Rowley CK	۱	۴۶
Abrahamian E	۱	۱	Smith N	۱	۴۶
Ahmad F	۱	۱	Rahman M	۱	۴۲

جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که کوآکس، اونیل و روزت هر کدام با ۱۸ استناد و فاکس با ۱۷ استناد بیشترین استناد محلی را دریافت کرده‌اند و فاکس، کوآکس، اونیل، روزت و مامدانی با ۱۷۵، ۱۲۷ و ۱۱۸ استناد بیشترین استندهای جهانی را دریافت کرده‌اند. همچنین جایگاه نویسندگان براساس تعداد مدرک و تعداد استناد متفاوت بوده و تعداد استندهای محلی مدارک نسبت به استندهای جهانی آنها بسیار پایین است.

[illegible]

یافته‌های نقشه شماره ۹ نشان می‌دهد که تعداد هم‌تألفی نویسندگان پایین بوده و نویسندگان در خوشه‌های مختلف پراکنده شده‌اند که نشان دهنده هم‌تألفی آن‌ها در خوشه‌های خودشان است.

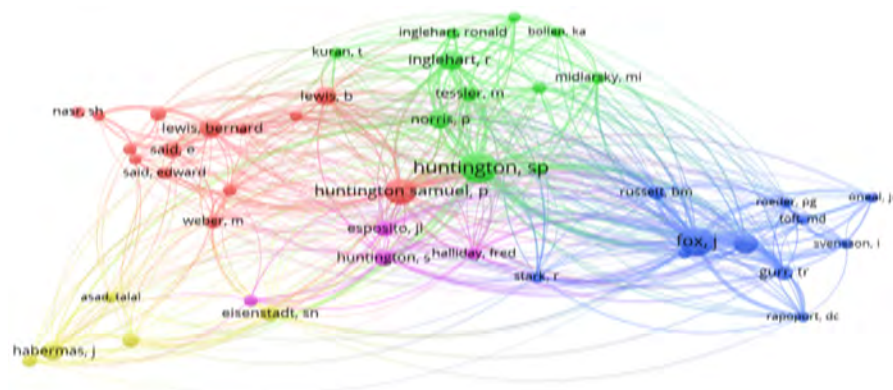
نقشه استنادی نویسندگان

نقشه ۱۰. استناد نویسندگان

یافته‌های نقشه شماره ۱۰ نشان می‌دهد که کواکس، فاکس و میر حلقه ارتباطی میان نویسندگان با یکدیگر هستند و نقشه استنادی نویسندگان دارای پراکندگی بالایی است و نویسندگان استنادهای کمتری به یکدیگر داده‌اند.

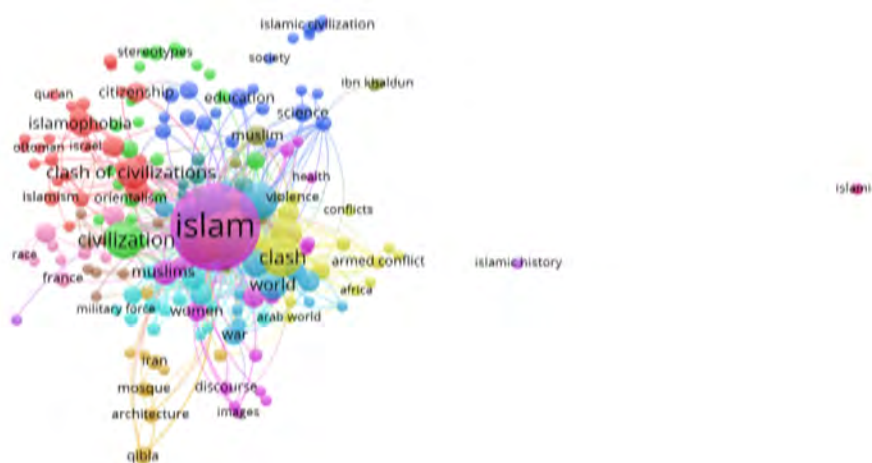
نقشه هم‌استنادی نویسندگان

نقشه ۱۱. هم‌استنادی نویسندگان تولیدات علمی

یافته‌های نقشه شماره ۱۱، نشان می‌دهد که هانتینگتون^۱ هسته اصلی ارتباط بین نویسندگان است و قدرت هم‌استنادی بالایی دارد و در کل، نقشه هم‌استنادی نویسندگان نسبت به نقشه هم‌استنادی آن‌ها از پراکندگی کمتری برخوردار بوده و نویسندگان دارای هم‌استنادی بیشتری نسبت به استاد هستند.

پرسش دهم: نقشه هم‌رخدادی کلیدواژه‌های تولیدات علمی تمدن اسلامی چگونه است؟

نقشه ۱۲. هم‌رخدادی کلیدواژه‌های تولیدات علمی

نقشه شماره ۱۲، نشان می‌دهد که کلمات اسلام، تمدن، مسلمانان، صدای تمدن‌ها، جنگ و جهان هم‌رخدادی بیشتری نسبت به کلمات دیگر دارند و هسته اصلی ارتباط بین کلیدواژه‌های دیگر هستند. همچنین هم‌رخدادی کلماتی مانند جنگ نیز در بین کلیدواژه‌ها یافت می‌شود که شاید بتوان دلیل آن را در تفرقه قومی و مذهبی بین کشورهای اسلامی در منطقه و جهان دانست.

¹ Huntington

نتیجه‌گیری

اهمیت علم و علم‌آموزی در اسلام تا حدی والا و بالا است که براساس روایاتی از پیامبر مکرم اسلام (ص) ساعتی تفکر بهتر از هفتاد سال عبادت است. لذا، توجه به علم و پیشرفت علمی در دین اسلام از جایگاه بسیار والایی برخوردار است که پژوهشگران و سیاستگذاران نظام جمهوری اسلامی ایران باید برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های لازم در این زمینه را انجام دهند. بنابراین، تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی تمدن اسلامی برای سیاستگذاری درست جهت ارائه تولیدات علمی غنی و هموارسازی مسیر پیشرفت جامعه بسیار ضروری است و زمینه‌های لازم برای پیشرفت و توسعه تمدن اسلامی را فراهم خواهد کرد و سبب سیاستگذاری‌های علمی درست در آن خواهد شد.

در مجموع نتایج پژوهش حاضر نشان داد که تولیدات علمی در زمینه تمدن اسلامی علی‌رغم روند صعودی خود همانند پژوهش‌های خاصه، نوری و زارع‌فراشبندی (۱۳۹۱)، اصنافی (۱۳۹۳) و کرامت‌فر، نوروزی چاکلی و اسپراین (۱۳۹۴) وضعیت مطلوبی ندارد و دارای نوسانات زیادی بوده و گرایش موضوعی آن‌ها بیشتر به سمت موضوع‌هایی مانند علوم سیاسی، مذهب و جامعه‌شناسی است که شاید دلیل آن را بتوان در روابط سیاسی کشورها و تأثیرپذیری آن‌ها از تمدن اسلام یا حتی سوءاستفاده آن‌ها از دین و مذهب برای ایجاد اختلاف در میان کشورهای مسلمان دانست.

همچنین نتایج نشان داد که میزان هم‌تألفی، نویسندگان، سازمان‌ها، کشورها و مجله‌ها پایین بوده و همکاری علمی آن‌ها همانند نتایج پژوهش‌های زنگی‌ش، سهیلی و احمدی (۱۳۹۳) ضعیف است که شاید بتوان دلایل آن را در اختلافات زبانی، قومی، قبیله‌ای و مذهبی کشورهای مسلمان و دیگر کشورها دانست.

میزان استنادهای محلی به تولیدات علمی نسبت به استنادهای جهانی آن بسیار پایین است و بیشتر تولیدات علمی توسط نویسندگان، سازمان‌ها، مجله‌ها و کشورهای آمریکا، انگلیس و کانادا نوشته شده‌اند که همه آن‌ها در دانشگاه‌ها و مراکز مذهبی آن‌ها نوشته شده و انتشار یافته است. علاوه بر این نتایج نشان داد که در بین کشورهای مسلمان فقط مالزی، ترکیه و ایران بیشترین تولید علم را در پایگاه وب آو ساینس داشته‌اند که این نتایج با

یافته‌های پژوهش کرامت‌فر، نوروزی چاکلی و اسپراین (۱۳۹۴) همسو است. این در حالی است که به طور کلی کشورهای اسلامی علی‌رغم روند صعودی تولید مقاله، حضور کمتری در تولید علم در زمینه تمدن نوین اسلام در این پایگاه داشته‌اند که شاید دلیل آن را در توجه پژوهشگران و متخصصان کشورهای ایران، ترکیه و مالزی به موضوعات تمدن اسلامی و بی‌توجهی پژوهشگران کشورهای دیگر به این حوزه در سطح منطقه و جهان دانست.

به طور کلی نتایج نشان داد که همکاری استنادی نویسندگان کشورها و سازمان‌ها کم بوده و نیاز به حمایت بیشتر و تشویق جدی سیاست‌گذاران علمی این حوزه از پژوهشگران به همکاری‌های علمی در سطح محلی و جهانی است. ضروری است که سیاست‌گذاران کشورهای مسلمان و اسلامی برای افزایش تولیدات علمی خود در زمینه تمدن اسلامی به تحلیل شکاف‌های موضوعی، شناسایی نویسندگان، سازمان‌ها، کشورها، مجله‌های هسته این حوزه پرداخته و ضمن حمایت از آنها برای سیاست‌گذاری‌های علمی این حوزه از آنها استفاده کنند. همچنین کشورهای مسلمان باید به تحلیل و بررسی روند تولیدات علمی، کیفیت تولیدات علمی، اثرگذاری تولیدات علمی، تغییرات و تحولات علمی، ردیابی اندیشه‌ها، ارتباطات علمی، شبکه همکاری‌های علمی، حوزه‌های موضوعی، شکاف‌های موجود، ارزیابی کمی و کیفی منابع علمی، مدیریت پژوهشی، تدوین سیاست‌ها و خط‌مشی‌گذاری، سنجش نوآوری‌های علمی - فناوری، اعتبارسنجی منابع علمی و مصورسازی و ساختار علمی این حوزه در تمامی کشورها و سازمان‌ها بویژه کشورهای مسلمان بپردازند و دولت‌ها، سازمان‌ها و پژوهشگران کشورهای مسلمان و اسلامی به مقابله و مبارزه با تبلیغات سوء علیه تمدن اسلام در جهان برخیزند تا بتوانند به شناسایی موانع، نقاط ضعف و قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در زمینه انتشار و تولید علم و میزان همکاری‌های علمی نویسندگان، پژوهشگران، سازمان‌ها، کشورها و منابع علمی این حوزه کمک کنند. علاوه بر این از طریق فراهم کردن بودجه کافی برای پژوهش‌های این حوزه، و اعمال سیاست‌های تشویقی برای بالا بردن کیفیت تولیدات علمی خودشان، به فکر برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری درست در این زمینه باشند.

منابع

- قرآن کریم.
۱. اصنافی، ا. (۱۳۹۳). میزان مقالات تولیدی با عنوان «شعبه» در پایگاه وب آو ساینس طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۴. *ره‌آورد نو*، ۴۷: ۵۸-۶۱.
۲. اکبری، م. (۱۳۹۱). **درآمدی بر آموزش در اسلام و ایران**. ایلام: جوهر حیات.
۳. اکبری، م؛ رضائی، ف. (۱۳۹۴). واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری. *الگوی پیشرفت اسلامی/ایرانی*، ۳(۵): ۸۵-۱۰۸.
۴. باباخانی، ل. (۱۳۹۱). **فعالیت‌های فرهنگی**. تهران: ساکو.
۵. بخاری، ا. (۱۹۸۱م). **صحیح بخاری** ترکیه: انتشارات معاصر استانبول، ج ۱.
۶. برزویی، م؛ فیض آبادی، ا. (۱۳۹۷). ظرفیت‌شناسی رویکرد راهبردی و آینده‌نگارانه به آموزه مهدویت در بستر تمدن نوین اسلامی. *اندیشه مدیریت راهبردی*، ۱۲(۱): ۸۱-۱۲۲.
۷. حرّانی، ش. (۱۳۸۷). **تحف العقول عن آل الرسول**. ترجمه صادق حسن‌زاده. قم: انتشارات آل علی، چاپ دهم.
۸. حلبی، ع. (۱۳۶۵). **تاریخ تمدن اسلام: بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی**. تهران: چاپ و نشر بنیاد.
۹. خاصه، ع؛ احمدی‌نژاد، ف؛ حجازی، س. (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل پژوهش‌های قرآنی در عرصه بین‌المللی ISI. *قرآن و علم*، ۶(۱۰): ۱۴۵-۱۶۶.
۱۰. خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۹). **منشور فرهنگی انقلاب اسلامی**. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۱. خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۸۳/۱۲/۵). **بیانات در دیدار جمعی از مهندسان**. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3271>
۱۲. خمینی، س.ر. (۱۳۷۰). **صحیفه نور: مجموعه رهنمودهای حضرت امام خمینی**. تدوین سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ج ۱۵.
۱۳. دیده‌گاه، ف؛ بینش، م. (۱۳۸۹). پیشگامان علمی جهان اسلام در حوزه علوم و فناوری نانو. *پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات*، ۲۶(۲): ۳۹۴-۴۰۹.
۱۴. رشیدپور، ع. (۱۳۸۸). **بررسی میزان مصرف کالاهای فرهنگی در بین دانش‌آموزان شاهد استان لرستان**. *مدیریت فرهنگی*، ۳(۶): ۷۴-۵۵.
۱۵. زنگی‌شاه، ا؛ سهیلی، ف؛ احمدی، ح. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی و هم‌نویسندگی پژوهشگران حوزه اسلام و علوم قرآنی در وبگاه علوم میان سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۱۲ و ترسیم ساختار علمی این حوزه. *پژوهشنامه علم‌سنجی*، ۱(۱): ۶۳-۸۰.
۱۶. سمسار، ح؛ سمسار، م؛ کریمی، ص. (۱۳۹۴). مدل‌سازی تحقق تمدن نوین اسلامی به کمک شبکه‌سازی اجتماعی. *جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام*، ۳(۲): ۱۹-۶۲.
۱۷. طاهری، م؛ نوروزی، م. (۱۳۹۶). تحلیل تمدن اسلامی در رویکردهای توصیفی و هنجاری. *معرفت سیاسی*، ۹(۱): ۵۷-۷۴.
۱۸. علوانی، ط.ج. (۱۳۷۷). **اصلاح تفکر اسلامی**. ترجمه محمود شمس. تهران: نشر قطره.

۱۹. علوانی، ط.ج. (۱۳۸۰). **بحران فکری معاصر: شناخت و راهکارها**. ترجمه عثمان ایزدپناه. سندج: بی.نا.
۲۰. غفاری هاشجین، ز.؛ ناصرخاکی، ح. (۱۳۹۵). زمینه‌ها و بایسته‌های تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر تمدن‌گرایان. *علوم سیاسی*، ۱۹(۷۵): ۱۲۳-۱۵۰.
۲۱. غفوری، پ. (۱۳۸۸). **بررسی میزان مصرف محصولات فرهنگی در بین شهروندان تهرانی و تبریزی**. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۲۲. فیض کاشانی، م. (۱۳۶۱). **ارزش دانش و دانشمند در اسلام**. ترجمه اسدالله ناصح. تهران: نهضت زنان مسلمان.
۲۳. قاضی‌زاده، ح.؛ سهیلی، ف.؛ خاصه، ع. (۱۳۹۷). ترسیم ساختار دانش در پژوهش‌های علوم قرآن و حدیث ایران با استفاده از تحلیل هم‌واژگانی. *پژوهشنامه علم‌سنجی*، ۴(۸): ۱۰۱-۱۲۲.
۲۴. کرامت‌فر، ع.؛ نوروزی چاکلی، ع.؛ اسپراین، ف. (۱۳۹۴). کمیت یا کیفیت؟ ارزیابی تطبیقی تولید علم ایران، ترکیه و مالزی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۹۹۶. *کاسپین*، ۲(۱): ۳۳-۳۸.
۲۵. میرحق‌جو، س. (۱۳۹۲). تحلیل علم‌سنجی مجله مطالعات قرآنی. *مطالعات قرآنی*، ۴(۱۶): ۱۴۱-۱۵۵.
۲۶. نوری، ر.؛ زارع‌فراشندی، ف. (۱۳۹۱). بررسی عملکرد پژوهشگران مسلمان در نشر مقالات موجود مرتبط با قرآن کریم در حوزه پزشکی در پایگاه اطلاعاتی اسکوپوس. *قرآن و طب*، ۴(۱): ۱۲۷-۱۳۱.
۲۷. نیازی، م.؛ شفائی‌مقدم، ا. (۱۳۹۴). تبیین رابطه میزان نوگرایی و مصرف کالاهای فرهنگی: مطالعه موردی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان کاشان در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۱۳۹۱. *پژوهش‌نامه زنان*، ۶(۲): ۱۷۱-۱۸۸.

References

The Holy Quran.

1. Akbari, M. & Rezaei, F. (2016). Exploring the Characteristics of Modern Islamic Civilization in the Thought of the Supreme Leader. *Islamic Iranian Progress Model*, 3 (5): 85-108. [In Persian]
2. Akbari, M. (1390). **An Introduction to Education in Islam and Iran**. Ilam: Johreh Hayat. [In Persian]
3. Alvani, T.J. (1999). **Modifying Islamic Thought**. Translated by Mahmoud Shams. Tehran: Nashre Qatreh.
4. Alvani, T.J. (2002). **The Contemporary Intellectual Crisis: Cognition and Solutions**. Translated by Osman Izadpanah. Sanandaj: Bina. [In Persian]
5. Asnafi, A. (2015). The amount of articles produced under title "Shia" on the Web of Science database during the years 1974 - 2014. *Rahavard Nov*, 47: 58-61. [In Persian]
6. Babakhani, L. (2013). **Cultural activities**. Tehran: Sako. [In Persian]
7. Borzuee, M. & Feizabad, A. (2019). Capacity Identification of Foresighted and Strategic Approaches to Mahdaviyyat Instruction in the New Islamic Civilization Context. *Strategic Management Thought*, 12,(1): 81-122. [In Persian]
8. Bukhari, A. (1981). **Sahih Bukhari**. Turkey: Entesharateh Moaserh Istanbul, Vol. 1, [In Persian]
9. Dideghah F., Binesh, M. (2011). Scientific Pioneers of Islamic World in Nano Science and Technology. *Iranian Journal of Information processing and Management*, 26 (2): 394-409. [In Persian]
10. Feizkashani, M.H. (1982). **Ketabolelm: (The Value of Knowledge and Scientist in Islam)**. Translated by Asadoullah Naseh, Tehran: Nehzate Zanane Mosalman [In Persian]
11. Gafouri, P. (2009). **Survey of consumption of cultural products among the Tehran and Tabriz citizens**. Tehran: Research Center for Culture, Art and Communications. [In Persian]
12. Ghaffari Hashjin, Z. & Naserkhaki H. (2017). The contexts and necessities of realizing the modern Islamic civilization from the viewpoint the civilizationists. *Political Science*, 19(75): 123-150. [In Persian]
13. Ghazizadeh, H.; Soheili, F. & Khasseh, A.A. (2019). Mapping Knowledge Structure of Quran and Hadith Studies in Iran: A Co-word Analysis. *Scientometric Research*, 4(8): 101-122. [In Persian]
14. Halabi, A. (1986). **History of Islamic Civilization: Several Reviews in Islamic Culture and Civilization**. Tehran: Chap va Nashreh Bonyad. [In Persian]

15. Harrani, S.h.A. (2008). *Tohafol-Aquol Ann al-Rasoul*. Translated by Sadegh Hassanzadeh. Qom: Entesharateh Al Ali, Tenth Edition. [In Persian]
16. Keramatfar, A.; Noroozi chakoli, A. & Esparaein F. (2015). Quantity or Quality? Comparative assessment of the science production of Iran, Turkey and Malaysia during 1996-2013. *Caspian Journal of Scientometrics*, 2(1): 33-38. [In Persian]
17. Khamenei, S.A. (2011). Cultural Charter of the Islamic Revolution. Tehran: Secretariat of Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian]
18. Khamenei, S.A. (23 February 2005). Statements of Seyed Ali Khamenei at a meeting of engineers. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3271> [In Persian]
19. Khasseh, A.A.; Ahmadinejad, F. & Hejazi, S. (2012). Investigating and Analyzing the Qur'anic Studies in the International arena (ISI). *The Quran and Science*, 6 (10): 145-166. [In Persian]
20. Mir HaqqJoo, S. (2013). Scientometrics Analysis of Journal of the Qur'anic Studies. *Qur'anic Studies Quarterly*, 4 (16): 141-155. [In Persian]
21. Khomeini, S.R. (1991). **Sahifahe Noor: Imam Khomeini's Collection of Guidelines**. Editing by Organization of Cultural Documents of the Islamic Revolution. Tehran: Organization of Cultural Documents of the Islamic Revolution, Vol.15. [In Persian]
22. Noori, R. & Zare Farashbandi, F. (2012). Evaluating of Muslims Researchers Performance in Publishing of Articles Related to Holy Quran in Medical Sciences Field and Citation Analysis of Them in Scopus Database. *Quran Medicin*, 1(4): 126-31. [In Persian]
23. Nyazi, M.; Shafaei Moqaddam, E. (2015). Explaining the Relationship between Modernization and Consumption of Cultural Goods: Case Study of High School Female Students in Kashan City During 2012-2013. *Journal of Women Research*, 6 (2): 171-188. [In Persian]
24. Rashidpour, A. (2009). A survey of cultural goods consumption's rate between veteran's students of lorestan province. *Cultural Management*, 3(6): 55-74. [In Persian]
25. Semsar, H.; Semsar, M.S. & Karami, S. (2015). Modeling for Fulfillment of Islamic Modern Civilization by Social Networking. *Political Sociology of Islamic World*, 3(2): 19-62. [In Persian]
26. Taheri, M. & Norouzi, M. (2017). Analysis of Islamic Civilization in Descriptive and Normative Approaches. *Political Knowledge*, 9 (1): 57-74. [In Persian]
27. Zangishe, E.; Soheili, F. & Ahmadi, H. (2014). Citation and co-authorship analysis of Islam and Quranic sciences researchers in "Web of Science" database and mapping the scientific structure of this discipline between the 2012-1993. *Scientometric Research*, 1(1): 21-38. [In Persian]

شناسه دیجیتال (DOI): 10.22091/stim.2019.1488

استناد به این مقاله:

شرفی، ع؛ شقاقی، ع؛ پاشنگ، م. ر. (۱۳۹۸). «تحلیل علم‌سنجی تولیدات علمی در حوزه تمدن اسلامی». *علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۵ (۱۶)، ۳۳-۶۵.